T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
(Kazılar Şubesi Müdürlüğü'ne)
ANKARA

İlgi: Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 07.06.2023 tarih ve E-94949537-160.01.01-3866995 sayılı yazısı.

Aydın ili, Söke İlçesi, Güllübahçe mahallesi, Priene Antik Kenti'nde Prof. Dr. İbrahim Hakan Mert başkanlığında yapılan kazılara, 2023 yılında ilgi yazı ekinde bulunan çalışma programı ve listede yer alan ekip üyeleriyle gerçekleştirilmesi ilgi yazıda Bakanlığımızca uygun görülmüş olup, söz konusu kazıda Bakanlık Temsilciliği 02.08.2023 – 01.09.2023 tarihleri arasında Tire Müzesi'nden Esra ÖNDER, 02.09.2023 – 13.10.2023 tarihleri arasında ise Milet Müzesi uzmanı Arife ASLAN tarafından yürütülmüştür.

Söz konusu çalışmalar 02.08.2023 – 13.10.2023 tarihleri arasında yürütülmüştür. Aşağıda Priene Antik Kentinde 2023 yılı sezonunda gerçekleştirilen çalışmalar özetlenmektedir:

2023 yılında arazi ve depo çalışmalarının yanı sıra, kazı evinin bakım ve onarımı da yapılmıştır. Bu kapsamda, kazı evinin balkonunu taşıyan dikmelerden çürük olanları yenilenmiştir. Ayrıca, kazı evi balkonunun batı tarafında çürümüş olan destek atkıları da yenileriyle değiştirilmiştir. Bununla beraber, ahşap malzemeden inşa edilmiş olan ve yangın riski olan kazı evine ait 6 adet yangın söndürme cihazlarının dolumu/bakımı yapılmış, 2 adet yeni yangın söndürme cihazı daha bunlara ilave edilmiştir. Bunlara ilaveten, kazı evinin ve küçük eser deposunun arızalı olan güvenlik kamera sistemi de tamir ettirilerek tüm sistemin bakımı da yaptırılmıştır.

1. ARAZİ ÇALIŞMALARI

1.1. Doğu Nekropol Şapeli Çalışmaları

1.1.1. NŞ 9 Açması

08.07.2023 tarihi itibarıyla, Priene'nin Doğu Nekropol sahasında bulunan Nekropol Şapeli'nde kazı öncesi bitki ve kuru otlar temizlenmiştir. Bu çalışma döneminde de "NŞ 9" olarak kodlanan ve Nekropol Şapeli'nin bema bölümünü açığa çıkartmayı amaçlayan kazılara

11.08.2023 tarihinde başlanmıştır (Resim 1). Apsisin doğusunda, kuzey duvarından batı duvarı yönüne doğru akıntı/dolgu toprak kazılarak bema bölümündeki seviye farkını gidermek amacıyla 3,00x3,00 m ölçülere sahip alanda kazı yapılmıştır. Seviye inme çalışmaları sonucunda, daha önceki yıllarda bulunan fresklerin kuzey duvarının bu kısmında da devam ettiği tespit edilmiştir (Resim 2).

Bu alanda yapılan kazı çalışmaları esnasında az miktarda seramik ve fresk parçaları ile mozaik tessaraları da açığa çıkartılmıştır. Bu buluntuların yanı sıra 1 adet metal çivi, az miktarda cam buluntu ile az sayıda hayvan kemiğine de rastlanmıştır.

Bu açmadaki kazı çalışmaları 15.08.2023 tarihinde tamamlanmıştır.

1.1.2. NŞ 10 Açması

Şapelin iç mekânında, yapının apsis bölümünün batısında ve bema kısmına denk geldiği düşünülen alanda 1,65 x 5,20 m ölçülerinde "NŞ 10" kodlu açmada 15.08.2023 tarihinde kazı çalışmasına başlanmıştır (Resim 3). Burada yapılan çalışmaların amacı, kuzey ve güney duvarlarının cephelerinde tespit edilen duvar resimlerini ve zemindeki mozaikleri gün yüzüne çıkararak yapının planını tamamlamaktır. Bu açmanın diğer bir amacı ise şapelin fonksiyonu ve tarihlendirilmesiyle ilgili muhtemel yeni bulgulara ulaşmaktır.

Resim 3- NŞ 10 Açması / Şapelin Bema Bölümü

Burada yapılan çalışmalar sonucunda açmanın kuzey yarısı önemli bir bölümünde zemin mozaikleri açığa çıkarılmıştır. Kuzey duvarında ise 3 kat freske ulaşılmış fakat yapılan incelemelerde sadece 1. kat fresklerin daha iyi korunduğu gözlemlenmiştir. 1. kat duvar resminde kompozisyon olarak geometrik motifler tercih edilmiştir (Resim 4).

Resim 4 – Fresk Buluntular

Çalışmalar esnasında açmanın güneyinde derin bir çukur oluşmuş ve bu çukurun şapelin temelinde Hellenistik veya Roma İmparatorluk Dönemi mezarlarından bir tanesi olduğu düşünülmüştür (Resim 5).

Resim 5 – Mezar (?)

NŞ 10 açmasındaki kazı ve belgeleme çalışmaları 29.08.2023 tarihinde tamamlanmıştır.

Bu alanda yürütülen kazılar esnasında bol miktarda fresk parçası, tessera, az miktarda seramik, cam ve kemik çıkarılmıştır. Bununla birlikte 1 adet kadın figürin başı, 1 adet kondisyonu iyi durumda olan Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilen sikke ve henüz tarihlendirilemeyen yoğun korozyonlu 4 adet sikkeye ulaşılmıştır. Söz konusu eserler Priene Küçük Eser Deposu'na teslim edilmiştir.

1.1.2. NŞ 11 AÇMASI

NŞ 10 açmasının güney yarısında oluşan çukur sonucunda burada tespit edilen Hellenistik/Roma İmparatorluk Dönemi mezar yapısını anlamak için NŞ 11 kodlu yeni bir açma belirlenmiştir. 31.08.2023 tarihinde 2.00x1.40 m ölçülerinde belirlenen açma belgelendikten sonra kazısına başlanmıştır (Resim 6).

Resim 6 – NŞ 11: Açma Sınırları

Bu alanda yürütülen çalışmaların amacı, hem erken dönem mezar yapısını anlamak hem de açma sınırları içerisinde tespit edilen blokların Bizans Dönemi mezar kapakları olma ihtimali değerlendirilmiştir. Şapel içerinde ulaşılacak Bizans Dönemi mezarı, şapelin fonksiyonu hakkında somut bilgiler verecektir.

Bu alanda yapılan seviye inme çalışmaları neticesinde açmanın kuzeyinde korunmuş şekilde gün yüzüne çıkartılmış olan mozaik döşemenin statümeni bulunmuştur. Ayrıca, yapının apsis kısmındaki zeminin orta ve büyük boyutlu taş bloklar ile yükseltildiği de anlaşılmıştır (Resim 7).

Resim 7 – Şapel Zemini

NŞ11 açmasında yürütülen kazı çalışmaları sırasında 6 adet Sikke, çok sayıda seramik ve tessera parçası, fresk parçaları, metal parçalar ve cam parçaları gün yüzüne çıkartılmıştır.

1.1.3. M6 AÇMASI

04.09.2023 tarihinde NŞ 11 açmasındaki çalışmalar esnasında açmanın kuzeydoğu köşesinde yaklaşık 40 cm genişliğinde bir açıklık keşfedilmiştir. Bu açıklığın

mezar olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle bu alanda M6 kodu ile ayrı bir açma şeklinde çalışmalara devam edilmiştir (Resim 8).

Resim 8 – M6 Açması

Bu alanda yapılan çalışmalarda öncelikle doğu ve batıda bulunan sınır bloklarının üzerindeki toprak alınmıştır. Bu çalışmalar esnasında 2 adet sikke, bir poşet seramik parçası, 1 poşet kemik parçası, 1 poşet tessera ve yarım kasa fresk parçası bulunmuştur.

Bu işlemlerden sonra mezar olduğu düşünülen alanın içerisindeki dar alanda kazı çalışmaları yürütülmüştür. Mezarın üstünün mozaik döşeme ve statümenle kapalı olmasından dolayı kuzey yöndeki kapakları kaldırılarak çalışma yapılmamıştır. Bunun yerine hali hazırda açık olan dar alanda çalışılmıştır.

Bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda mezar olduğu düşünülen boşluğun, Şapel'in kuzey duvarına kadar gittiği ve güney duvarının altından geçerek yapıyı terk ettiği tespit edilmiştir. Bu nedenle bahsi geçen strüktürün mezar olmadığı ortaya çıkmıştır. Muhtemelen burası yapının su tahliye sistemine ait bir kanal fonksiyonuna sahipti (Resim 9).

Resim 9 – Su Tahliye Kanalı

1.1.3. NŞ 12 AÇMASI

Şapelin iç mekânında, yapının muhtemelen naos ile bema kısmının kesiştiği düşünülen alanda 2.00 x 5,20 m ölçülerine sahip NŞ 12 kodlu açmada 31.08.2023 tarihinde kazı çalışmasına başlanmıştır. Burada yapılan çalışmaların amacı, kuzey ve güney duvarlarının cephelerinde tespit edilen duvar resimlerini ve zemindeki mozaikleri gün yüzüne çıkararak yapının planını tamamlamaktır. Bu açmanın diğer bir amacı ise şapelin fonksiyonu ve tarihlendirilmesiyle ilgili muhtemel yeni bulgulara ulaşmaktır (Resim 10).

Resim 10 – NŞ 12 Açması

Bu açmada gerçekleştirilen seviye inme çalışmaları sonucunda, mozaik döşemeye ve duvarlardaki resimlere ulaşılmıştır. Söz konusu mozaik döşemede yer yer çökmelerin olduğu tespit edilmiştir (Resim 11). Ayrıca mozaiklerin açmanın kuzeyinde daha iyi korunmuş

olduğu, güney tarafta ise günümüze ulaşamadığı anlaşılmıştır. Yapının kuzey duvarına paralel olarak yerleştirilmiş bir taş sırası gün yüzüne çıkartılmıştır. Bu taş sırası, mozaik döşemenin üzerinde ve fresklere yaslanmış şekilde olduğundan dolayı, daha geç bir tarihte eklenmiş olmalıdır. Bununla beraber yapının apsisinde bulunan mozaik döşeme ile, bu açmanın bulunduğu alanda gün yüzüne çıkartılan mozaik döşemenin seviyesinin farklı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, yapının bema kısmındaki mozaik döşeme, apsisteki döşemeden yaklaşık 30 cm daha aşağı bir kottadır.

Bu açmada yapılan kazı çalışmaları esnasında çok sayıda seramik parçaları, hayvan kemiği parçaları, cam ve metal parçaları ele geçmiştir.

Resim 11 – Mozaik Zemin Döşemesi

1.2. Mısır Tanrıları Kutsal Alanı'nda Sürdürülen Kazı Çalışmaları

Priene'de 1895 – 1898 yılları arasında Theodor Wiegand tarafından sürdürülen kazılar esnasında "E 14" kodlu insulada ortaya çıkartılan alanın (temenosun) burada bulunan yazıtlar ışığında alanın Mısır tanrılarına adandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, Tiyatro'nun güney doğusunda ve Kuzey Doğu evlerinin güneyinde yer alan bu temenos o dönemlerden beri "Mısır Tanrıları Kutsal Alanı" olarak adlandırılmıştır (Resim 12).

Resim12 – Mısır Tanrıları Tapınağı

2006 – 2011 yılları arasında sürdürülen çalışmala,r ilgili insulanın teraslama safhaları ve temenosta bulunan yapıların evrelerine yönelik önemli sonuçlar vermiştir. Ancak insulanın merkezinde yer alan yapının içerisinde ilk inşa evresine ve safhalarına yönelik hiçbir arkeolojik çalışma yapılmamıştır. Bu amaçla, 2023 yılı kazı sezonunda bu yapının daha kesin tarihlenmesine yönelik olası bir kontekst bulmak amacıyla tapınağın cellasında bir sondaj açılması planlanmıştır.

Bu planlama doğrultusunda, cellada 09.08.2023 tarihinde 1,80 x 1,50 m ölçülerinde bir sondaja başlanmıştır (Resim 13). Önceki yıllarda sürdürülen kodlama sistemi devam ettirilerek söz konusu sondaj AEG (Daha önce Alman ekibin kodlamasına göre: Aegyptische Götter: Mısır Tanrıları) 38 olarak adlandırılmıştır.

Resim 13 - AEG 38 Sondajı: Çalışma Öncesi Durumu

Açmadaki seviyelerin belirlenmesinde ise yapının kuzeydoğu köşesinde deniz seviyesinden 87,33 m yükseklikteki sabit nokta koordinatı kullanılmıştır. Sondajın toprak yüzeyi deniz seviyesinden 88,19 – 88,16 m yüksekliğinde başlamaktadır. 09.08.2023 tarihinde AEG 38 kodlu alanda yapılan temizlikten sonra kazı çalışmalarına başlanmıştır. Devam eden çalışmalarda toprak yüzeyinin hemen altında bir bölümü açma yüzeyinde de gözlemlenen, yapının zeminini doldurmada kullanılan ve görece düzgün bir hat oluşturan büyük boyutlu moloz taşlara rastlanmıştır (Resim 14).

Resim 14 - Cella Dolgu Tabakasındaki İlk Taş Sırası

Yapı zemin dolgusunu oluşturan bu moloz taş tabakasından bazıları kazı çalışmalarını engellediğinden belgelenip kaldırılması mümkün olanlar açma dışına alınmıştır. Büyük boyutlu moloz taşların açma dışına alınmasından sonra açmanın sınırları değişmiş ve bu nedenle yeni açma AEG 39 olarak adlandırılmıştır. Açmanın sınırları kuzey güney doğrultusunda 2 m, batı doğrultusunda ise 1,50 m ölçülerindedir. Bu açmada devam eden çalışmalarda, 87,97 m – 87,72 m seviyelerinde cellanın zeminini oluşturan dolgunun ikinci sırasına ulaşılmıştır (Resim 15).

Resim 15 - Cella Dolgu Tabakasındaki İkinci Taş Sırası

Bu seviyedeki dolgu hattını oluşturan moloz taşların çevresi temizlenerek bu hattın LİDAR taraması, hava fotoğrafı ve çizimle belgelemesi gerçekleştirilmiştir. Tapınağın podyum zeminini oluşturan, düzgün kesilmiş dört köşe blokların altında yer alan dolguda kullanılan büyük boyutlu moloz taşların olabildiğince düzgün bir sıra oluşturacak biçimde yan yana konulduğu gözlenmiştir.

Resim 16 – Dolgu Tabakası

Söz konusu sırayı oluşturan taşlar belgelendikten caraskal yardımıyla açmanın dışına alınmıştır. Devam eden çalışmalar esnasında, ilk taş sırasının hemen altında, 87.81 seviyesinde benzer bir ikinci moloz taş sırasının olduğu gözlenmiştir (Resim 16)

Bu taş sırasının üzerinde yer alan toprak tabakası temizlendikten sonra, söz konusu sıra fotoğraf ve Lidar tarama ile belgelenmiş, akabinde bu taş sırasını oluşturan bloklardan bazıları euthynteria seviyesine ulaşabilmek amacıyla kaldırılmıştır. Her iki taş sırasının bazı

noktalarında taşların düzgün olmayan üst yüzeylerinde muhtemelen düz bir yüzey yaratmak amacıyla kerpiç harç kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu seviyede yer alan kaldırılabilmesi mümkün olan taşların altında Orta Nokta 87.19 seviyesinde ana kayanın bir bölümüne ulaşılmasıyla sondajdaki çalışmalara son verilmiştir (Resim 17).

Resim 17 – Seviye İnme Çalışmaları

Çalışmalar sırasında çok az miktarda seramik parçası bulunmuştur. Bu seramikler arasında tanımlanabilir olanlar İngilizce literatürde color-coated olarak isimlendirilen basit astarlı Hellenistik Dönem seramik parçalarının yanı sıra üzerinde pudicitia tipinde aplike bir kadın figürünün bulunduğu kabartmalı kase parçası ve sarmaşık yaprağı biçimli bir kulp parçasıdır. Söz konusu buluntular Priene Küçük Eser deposunda koruma altına alınmış, Priene küçük buluntu veri tabanına kaydedilmiştir.

15.09.2023 tarihinde Harita Mühendisi Fahrettin Doğan TEKİN, Mısır Tanrıları Kutsal Alanı çevresinde KORS cihazı ile ölçümler yapmıştır. 16.09.2023 tarihinde ise yersel LİDAR cihazı ile yapının tamamı taranmış ve nokta bulutu oluşturulmuştur (Resim 18). Ayrıca Drone ile hava uçuşu yapılarak yapıda fotogrametri çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda sondajın ve yapının tamamının hali hazır durumunu gösteren bir ortofotosu oluşturulmuştur. Ayrıca yapı üç boyutlu olarak belgelenmiştir (Resim 19).

Resim 18 – Mısır Tanrıları Kutsal Alanı: Tapınağın LİDAR Taraması

Resim 19 – Mısır Tanrıları Kutsal Alanı: Tapınağın 3 Boyutlu Modeli

1.3. Kentin Kuzey Yamaçlarında Yapılan Çalışmalar

2021 yılında kentin kuzey yamaçlarındaki değişik ve farklı özellikler gösteren duvarların hangi fonksiyonla kullanıldığını anlamak ve araştırmak amacıyla başlanan tespit ve temizlik çalışmalarına 2023 yılında da devam edilmiştir. 07.08.2023 tarihinde Doç. Dr. Axel Filges yönetiminde, Jakob Unterhinninghofen, Timo Müller, Phillip Hones, Johanna Gierens, Ulrich Ruppe ve Katharina Rivas Nass'ın katılımıyla C12 insulasındaki yapı kalıntılarını tespit etmek amacıyla çalışmalara başlanmıştır (Resim 20).

Resim 20- C12 İnsulasında Yapılan Temizlik Çalışmaları

Bu amaçla öncelikle, kent planında hipotetik olarak belirlenmiş olan insula sınırları arazide Total Station yardımıyla bulunarak, sınırları iplerle belirlenerek çevrelenmiştir. Bu alanda yapılan tespit çalışmaları sonucunda yüzeyde görülen ve bir sıra şeklinde üç taş tespit edilmiştir. Bu taş sırası çevresinde gerçekleştirilen temizlik neticesinde açığa çıkartılan ve bir duvarı oluşturduğu anlaşılan duvar kalıntısı çizilerek, plan üzerinde numaralandırılmıştır (Resim 21).

Resim 21 - Tespit Edilen Duvarların Plana Eklenmesi

Bu çalışmalar esnasında, çok sayıda Hellenistik Dönem ile Bizans Dönemi tarih aralığından seramik ve tuğla parçaları bulunmuştur. Bunların yanı sıra tesseralar, cam parçalar, su künkleri ve bir adet yoğun korozyona uğramış sikke gün yüzüne çıkartılmıştır.

Bu çalışmalar sonucunda, Priene'nin kuzey yamaçlarında dörtgen plan gösteren ve yalnızca bir odadan oluşan üç adet yapı ilk kez tespit edilmiştir. C12 insulasındaki temizlik çalışmaları 15.08.2023 tarihinde bitirilmiş olup, bu alanda detaylı dökümantasyon çalışmaları yürütülmüştür (Resim 22).

Bu çalışmalar sonucunda 42 duvar kalıntısına rastlanmıştır. Bulunan her duvar numaralandırılmış ve her bir duvar detaylı olarak tanımlanmıştır. Bulunan duvarlar fotoğraf yardımıyla belgelenmiş, ayrıca Total Station yardımıyla bu duvarların ölçümleri yapılarak kent planına dahili sağlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda C12 insulasında Hellenistik Dönem'den Orta Bizans Dönemi'ne kadar geniş bir tarih aralığından duvar kalıntılarına rastlanmıştır. Bu insuladaki çalışmalar 21.08.2023 tarihinde tamamlanmıştır.

Çalışmalar 22.08.2023 tarihinde C12 insulasının kuzeyinde yer alan, kuzeye doğru meyilli bir yamaç; bu yamacın bitiminde yüksek bir kaya sırtı ve bu sırtında üzerinde düz bir araziye sahip olan B12 insulasına kaydırılmıştır. Çalışmalara Total Station yardımıyla, bu insulanın hipotetik sınırlarının belirlenmesi ile başlanmıştır. Tespit edilen sınırlar ip yardımıyla arazi üzerinde görünür hale getirilmiştir. Burada yapılan çalışmalar esnasında B11 ve B12 insulaları arasında, hipotetik olarak kuzey – güney yönlü bir sokak bulunduğu düşünülen alanda, dört basamağı görünen bir merdiven ortaya çıkarılmıştır. Bu insulada yürütülen temizlik ve tespit çalışmaları sırasında, insulanın doğu ve batı sınırlarında, duvar sıralarına rastlanmıştır. Çalışmalar esnasında toplamda 27 adet duvar parçası bulunmuştur. Bu sayede "hipotetik" insula sınırları, arkeolojik veri ile de muhtemelen doğrulanmıştır.

Resim 22 – B12 İnsulası, Bulunan Duvarların Belgelenmesi

İnsulanın güneyindeki yamaçta tespit edilen duvarlar basit taş sıralarından ibarettir. Kaya sırtının kuzeyindeki düzlük alanda yapılan çalışmalarda çok sayıda su yönetimine ait oluşum gözlenmiştir. Bunların arasında kırık su künkleri ve anakayanın oyulması ile oluşturulmuş su kanalları (pis su?) bulunmaktadır. Ayrıca bu alanda yine basit duvar sıralarına rastlanmıştır (Resim 23).

Resim 23 – Su Kanalları

Kaya sırtının hemen güneyinde, kayanın kuzeye doğru üçgen şekil aldığı alanda çok sayıda kiremit ve anakaya zeminde dörtgen şekilli stel yatağına benzer şekilli oyukların bulunmasından dolayı, bu alanın fonksiyonunu anlamak için küçük bir sondaja (B12 SON1) başlanmıştır. Bu sondajda yapılan çalışmalar sonucunda çok sayıda seramik ve kiremit parçalarına rastlanmıştır. Bu seramiklerin bir kısmı kentin kuruluş evresine, Geç Klasik Dönem'e tarihlenmektedir. Kentin böylesine uzak ve sarp bir alanında böylesine çok sayıda ve erken seramik parçalarına rastlanması oldukça ilginç olsa da, henüz bu alanın fonksiyonu hakkında kesin sonuçlara varılamamıştır (Resim 24).

Resim 24 – B12 SON1 Sondajı

C12 insulasında sürdürülen tespit çalışmalarına paralel olarak 02.09.2023 tarihinde önceki raporda bahsedilen kaya yamacının üzerindeki platoda S2 kodlu bir sondaj açılmıştır. Bu plato, çok sayıda irili – ufaklı moloz taşın bulunduğu geniş bir alandır. Bu sondajda yaklaşık 2.1 metre seviye inme çalışması yapılmıştır. Bu sondajın amacı, bu platonun hangi fonksiyonla kullanıldığı ve herhangi bir mimariye sahip olup olmadığını anlamaktır. Bu çalışmalar esnasında çok sayıda küçük ve orta boyutlu taşlar ile çok az sayıda seramik parçasına rastlanılmıştır.

Resim 25 – B12 İnsulası

Resim 26 – B12 SON2 Sondajı

Bu platonun güneyinde yüzeyde görülen duvar parçaları ve opus cementitium harç sebebiyle bir sondaj daha açılmıştır (S3) (Resim 27). Bu sondajda 10 cm seviye inme çalışmaları sonrasında anakayaya rastlanmış; ayrıca opus cementitium harç tabakasına ulaşılmıştır.

Resim 27 – B12 SON3 Sondajı

Bu alandaki tespit ve kazı çalışmalarının tamamlanmasıyla, Total Station yardımıyla alanda ölçüler alınmıştır. Tespit edilen yapı kalıntıları öncelikle el ile çizilerek belgelenmiştir. Bu çizimler, yapılan ölçümlerle birleştirilerek dijitalleştirilmiş ve kent planına eklenmiştir (Resim 28).

Resim 28 – Bulunan Duvarların Dijital Kent Planına Dahil Edilmesi

2. Restorasyon Çalışmaları

2.1. Agorada Kuzey Stoa'daki Anastylosis Çalışmaları ve Yapı Araştırmaları

2014 yılında başlanan ve "Kutsal Stoa" olarak adlandırılan Agora'nın kuzey stoasının batısındaki düzenleme çalışmalarına, bu kampanyada da devam edilmektedir. Anastylosis çalışmaları Doç. Dr. Axel Filges yönetiminde, arkeoloji öğrencisi Arne Scheinpflug ve Taş Restoratörü Geritt Höfig'in katılımıyla yürütülmüştür.

Bu yılki çalışmalara 14.08.2023 tarihinde Agora avlusunun kuzey doğusunda bulunan ve "Cadde Stoası" olarak adlandırılan stoanın önünde bir birikinti oluşturan taş ve mimari bloklar ayrıştırılmasıyla başlanmıştır. Bu taş öbeğinden, Cadde Stoasına ait parçalar ayrılarak, bu stoanın sütunlarının arkasında bulunan alanda stoanın friz ve simadan oluşan üst yapısının yerde kısmi mimari düzenleme çalışması yapılmıştır (Resim 29). Böylece bu mimari bölümlerin ziyaretçi tarafından anlaşılması sağlanmıştır. Aynı taş yığınından Kutsal Stoa'ya ait olan blok ve taşlar ise ait olduğu yapı kısmına taşınmıştır.

Resim 29 - Anastylosis Çalışması

Bu çalışmalar sırasında, çatıya ait işlenmemiş sima bloklarına rastlanmıştır. Bu bloklar, yağmur sularından dolayı yumuşamış ve deforme olmuş durumdadır. Bu nedenle, bahsi geçen stoanın üstünün hiçbir zaman kapatılmadığı düşünülmektedir. Cadde Stoasının sütunlarının kuzeyindeki taş öbeği bu çalışma döneminde tamamen kaldırılmıştır. Böylece, Agora'nın doğu kapısından itibaren, batı kapısı caddesi orijinal genişliğinde anlaşılabilir hale getirilmiştir. Agora'nın doğu stoasının önünde bulunan onurlandırma anıtları da, yapılan taşıma işlemleri sonucunda ziyaretçiler için daha görünür hale getirilmiştir.

Ayrıca, Kutsal Stoa'nın kuzeyinde bulunan odaların en batıdaki üç odanın ortalarında ortak kullanılan kenar duvarları, orijinal malzeme ile 1 metre kadar daha yükseltilmiştir (Resim 30).

Resim 30 – Agora'nın Restorasyon Çalışmaları Sonrası Durumu

2.2. Doğu Nekropol Şapeli'nde Yürütülen Konservasyon Çalışmaları

Bu alanda yapılan kazı çalışmaları sonucunda gün yüzüne çıkartılan mozaik tabanın gelecek nesillere aktarılabilmesi amacıyla koruma çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmalar Prof. Dr. Yaşar Selçuk Şener gözetiminde, restorasyon öğrencileri Esmanur Koçyiğit, Aleyna Yaşar ve Ecem Kayır tarafından yürütülmüştür.

İn-situ durumdaki mozaiğin bulunduğu alanda ön değerlendirme çalışması yapılmıştır. Değerlendirme ve gözlenen bozulmalar sonucunda, uygulanacak işlemlere dair kararlar konservatör ve arkeologlardan oluşan ekip tarafından alınmıştır. Bu kararlar dahilinde; mozaik yüzeylerinin insitu durumda, yapım katmanları ile birlikte korunmasına, büyük

lakunanın statik dayanımı bozacağından ayrıca kapatılmasına, Tesselatum yüzeyini kaybeden kısımlarda rudus ve nucleus katlarının ayrıca stabil hale getirilmesine, yüzey temizliğinin ardından uygun kapatma yöntemiyle kapatılmasına karar verilmiştir.

Yerlerinden kopma tehlikesi bulunan tesseralar için; %50 tutkal-saf su karışımı, tülbent bezi şeritlerine sürülerek dış hat boyunca yüzeye yapıştırılmıştır. Uygulamanın amacı; yerlerinden kopma tehlikesi bulunan tesseraların sağlam yüzeye sabitlenerek temizlik esnasında meydana gelebilecek kayma-kopma durumlarının engellenmesidir. Ön sağlamlaştırma çalışmasının ardından müzik yüzeylerine kuru temizlik uygulaması (fırça, bisturi, bambu çubuk) ve ardından non-iyonik deterjan-su ile ıslak temizlik uygulaması yapılmıştır. İlk yıkama esnasında tırnak fırçası ve sünger ile yüzeyde birikmiş toz toprak tabakası uzaklaştırılmış, ardından temiz su ile arındırma işlemi yapılmıştır.

Yüzeydeki tutkallı tülbent bezi ıslatılarak çıkarılmış, tesseralar bordür çalışmasına hazır hale getirilmiştir. Kenar bordürlerinde; 3/1 kum-kireç, %15 Primal karışımı ile bordür çalışması yapılmıştır (Resim 31). Ardından mozaik yüzeyi kuru temizlik yapılarak derz uygulamasına hazır hale getirilmiştir. Derz uygulaması için 3/1 kum-kireç, %10 Primal karışımı ile derz dolgusu hazırlanarak su ve sünger yardımıyla yüzeye uygulanmıştır. İkinci ve son temizlik uygulaması olarak non-iyonik deterjan ile ıslak temizlik yapılmıştır.

Resim 31 – Uygulanan Bordür Çalışması

Resim 32 – Mozaik Döşemenin Restorasyon Sonrası Durumu

Resim 33 – Fresklerin Restorasyon Sonrası Durumu

Söz konusu alandaki konservasyon ve restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra, mozaik döşemenin üzeri jeotekstil ile kapatılmıştır. Jeotekstil malzemenin üzeri 20 cm yüksekliğe ulaşacak şekilde elenmiş kum; 15 cm yüksekliğinde de mıcır ile kapatılmıştır.

Resim 34

Fresklerin üzeri aynı şekilde jeotekstil ile kapatılmıştır. Fresklerin 20 cm önüne uygun ölçülerde set yapılmış, set ile fresklerin arasına elenmiş kum dökülerek geçici koruma çalışmaları tamamlanmıştır (Resim 33).

Resim 35

3. Depo Çalışmaları

Depo çalışmaları günlük olarak Mısır Tanrıları Kutsal Alanı, Doğu Nekropol Şapeli ve Kentin Kuzey Yamaçlarında yapılan kazı ve temizlik çalışmaları sırasında gün yüzüne çıkartılmakta olan, ağırlığı seramik buluntulardan oluşan eserlerin depoya nakli, yıkanması ve tasnif edilmesi şeklinde yürütülmektedir. Buluntular öte yandan "Filemaker" programı ile veri tabanına kaydedilmektedir (Resim 36).

Resim 36 - Depodaki Eser Çizim Çalışmaları

Resim 37 - Depodaki Seramik Tasnif Çalışmaları

Öte yandan Paula Michalski, Axel Filges'in danışmanlığında planlanan tezinde kullanacağı materyal konusunda çalışmalar yapmıştır. Konu kapsamında, ilk aşamada depodaki HOH alanı (doğu yamacındaki mağara) PR16 HOH 1, PR17 HOH 6 ve HOH 7 açmalarına ait çoğunluğu seramik olan buluntuların çalışılmasına karar verilmiştir. Söz konusu çalışmalar PR16 HOH 1 açmasına ait buluntuların yıkanması ve tasnif edilmesi biçiminde yürütülmüştür (Resim 37). Bununla birlikte buluntular tüm ayrıntılarıyla (ölçü, kısa tanım, korunduğu yer gibi) "Filemaker'' programı ile oluşturulmuş veri tabanına kaydedilmiştir.